

ԴԻՏՈՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Դիտորդական առաքելության նպատակն ընտրական գործընթացների վերաբերյալ հավաստի տեղեկությունների հավաքագրումն է և դրանց հիման վրա անկախ եզրակացության կազմումը:

Դիտորդական առաքելությունն իրականացվում է դիտորդների միջոցով՝ պահպանելով չեզոքության, անկողմնակալության և ընտրական գործընթացներին չմիջամտելու սկզբունքները:

ԴԻՏՈՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ

Ընտրությունների ժամանակ դիտորդական առաքելության իրավունք ունեն՝

- ✓ միջազգային կազմակերպությունները,
- ✓ օտարերկրյա այն հասարակական կազմակերպությունները, որոնց կանոնադրական նպատակները ներառում են ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցեր,
- ✓ Հայաստանի Հանրապետության այն հասարակական կազմակերպությունները, որոնց կանոնադրական նպատակներն ընտրությունները նշանակելու օրվան նախորդող նվազագույնը մեկ տարի ներառում են ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցեր, որոնց կառավարման մարմնի կազմում, բացառությամբ ժողովի, որևէ ներկայացուցիչ չի մասնակցում տվյալ ընտրություններին թեկնածուի կարգավիճակով, և որոնք չեն աջակցում թեկնածուներին կամ ընտրություններին մասնակցող կուսակցություններին:

Միջազգային կազմակերպությունների, օտարերկրյա հասարակական կազմակերպությունների դիտորդական առաքելությունների կազմում որպես դիտորդ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներ ընդգրկվել **ՉԵՆ ԿԱՐՈՂ:**

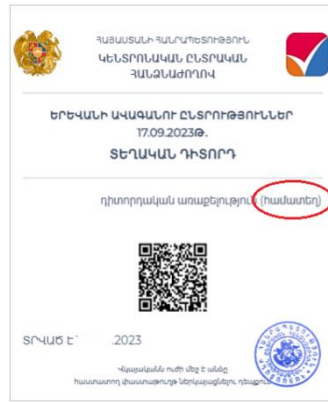
Դիտորդներն իրենց առաքելությունն իրականացնում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում հավատարմագրվելուց հետո:

Երևանի ավագանու 2023թ. ընտրությունների ժամանակ հավատարմագրված դիտորդների ցանկում փոփոխություններ (լրացումներ) կարող են կատարվել քվեարկության օրվանից մինչև 3 օր առաջ՝ **2023 թվականի սեպտեմբերի 14-ը, ժամը՝ 00:00-ն**, որից հետո տրամադրված օգտահաշվով գրանցումներ կատարելու հնարավորությունը կասեցվում է:

Դիտորդների լիազորությունները դադարում են ընտրությունների արդյունքների պաշտոնական **ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄԻՑ ՀԵՏՈ՝ 8-ՐԴ ՕՐԸ**, եթե ընտրության արդյունքները դատարան չեն բողոքարկվել: Ընտրությունների արդյունքները դատարան բողոքարկելու դեպքում դիտորդների լիազորություններն ավարտվում են դատական ակտի հրապարակման օրվա հաջորդ օրը, եթե վերաքվեարկություն չի նշանակվել:

ԴԻՏՈՐԴԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ, ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐԸ

Դիտորդն ընտրական հանձնաժողովի նիստերին, իսկ քվեարկության ընթացքում՝ նաև տեղամասային կենտրոնում (քվեարկության սենյակում), կարող է ներկա գտնվել, եթե ունի սահմանված նմուշի վկայական:

Քվեարկության օրը տեղամասային կենտրոն (քվեարկության սենյակ) դիտորդի այցելության դեպքում համապատասխան գրառում է կատարվում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում (նշվում է կազմակերպության անվանումը, դիտորդի անունը, ազգանունը և տեղամաս մուտք գործելու և տեղամասից հեռանալու ժամը):

Հանձնաժողովի նախագահին **ԱՐԳԵԼՈՒՄ Է** ընտրական հանձնաժողովներում, իսկ քվեարկության ընթացքում նաև քվեարկության սենյակում ներկա գտնվելու իրավունք չունեցող անձանց, ինչպես նաև վերնազգեստի վրա առանց համապատասխան վկայականի անձանց ներկայությունը:

! Վկայականն ուժի մեջ է անձը հաստատող փաստաթղթի առկայության դեպքում:

Դիտորդը պարտավոր է հավատարմագրման իր վկայականը տեսանելի ձևով կրել վերնազգեստի վրա:

Ընտրական հանձնաժողովի նիստերին, իսկ քվեարկության ընթացքում՝ նաև տեղամասային կենտրոնում (քվեարկության սենյակում), կարող են ներկա գտնվել՝

- ! յուրաքանչյուր միջազգային կազմակերպությունից մինչև **2 ԴԻՏՈՐԴ**՝ թարգմանչի ուղեկցությամբ,
- ! տեղական դիտորդների դեպքում՝ յուրաքանչյուր կազմակերպությունից՝ **1 ԴԻՏՈՐԴ**,
- ! համատեղ դիտորդական առաքելություն իրականացնող տեղական կազմակերպություններից միասնական՝ **2 ԴԻՏՈՐԴ**:

ԴԻՏՈՐԴՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ ՈՒՆԻ

- ներկա գտնվելու ընտրական հանձնաժողովի նիստերին, իսկ քվեարկության ընթացքում՝ նաև տեղամասային կենտրոնում և քվեարկության սենյակում,
- հետևելու քվեաթերթիկների և ինքնասուսնծվող դրոշմանիշերի տպագրման, փոխադրման, պահպանման և հաշվարկման գործընթացներին,

Դիտորդներն իրավունք ունեն փպագրության ողջ ընթացքում փպարանում հետևելու քվեաթերթիկների և ինքնասուսնծվող դրոշմանիշերի փպագրմանը, ինչպես նաև իրենց միջոցներով ուղեկցել դրանք փեղափոխող մեքենան:

Դիտորդները կարող են քվեարկության նախորդ օրը հետևել ընտրական փաստաթղթերը և փեխնիկական սարքավորումները փեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին հատկացնելու գործընթացին: Քվեարկությանը նախորդող և քվեարկության օրը փեղամասային ընտրական հանձնաժողովում դիտորդները, չմիջամտելով հանձնաժողովի աշխատանքներին, կարող են հետևել քվեաթերթիկների և ինքնասուսնծվող դրոշմանիշերի հաշվարկման և պահպանման գործընթացներին:

- ծանոթանալու Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի, ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի տնօրինության տակ գտնվող ընտրական փաստաթղթերին և ինքնուրույն կատարելու քաղվածքներ, ստանալու պատճեններ այն փաստաթղթերից, որոնք տեղադրված չեն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համացանցային կայքում,

- տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի, քարտուղարի կամ հանձնաժողովի անդամներից որևէ մեկի ներկայությամբ, ում կհանձնարարի հանձնաժողովի նախագահը, ծանոթանալու տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի տնօրինության տակ գտնվող ընտրական փաստաթղթերին, դատարանի համապատասխան վճիռներին, ընտրողին տրամադրած լիազոր մարմնի համապատասխան տեղեկանքին: Չմիջամտելով ընտրական հանձնաժողովի աշխատանքներին և չխաթարելով քվեարկության ընթացքը՝ ինքնուրույն կատարելու քաղվածքներ և նշումներ ընտրական փաստաթղթերից,

Քվեարկության ընթացքում ԱՐԳԵԼՎՈՒՄ Է:

- ✓ ծանոթանալ քվեարկությանը մասնակցած ընտրողների ցուցակներին,
- ✓ կատարել քաղվածքներ և նշումներ քվեարկությանը մասնակցած ընտրողների ցուցակներից և քվեարկության կտրոններից:

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը քվեարկության արդյունքների ամփոփման, իսկ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի գործընթացը կազմակերպում են այնպես, որ դիտորդները հնարավորություն ունենան հետևել քվեաթերթիկների վավերականության որոշման, քվեաթերթիկների տեսակավորման, քվեաթերթիկների և ինքնասուսնձվող դրոշմանիշերի հաշվարկման գործընթացներին:

Դիտորդը կարող է լուսանկարել, տեսանկարահանել ընտրական հանձնաժողովների նիստերը, ինչպես նաև քվեարկության ընթացքը՝ չխախտելով ընտրողների քվեարկության գաղտնիության իրավունքը, քվեարկության արդյունքների ամփոփման գործընթացը և քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի աշխատանքները:

Դիտորդի պահանջով նրան տրվում է ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների արձանագրությունից քաղվածք՝ վավերացված հանձնաժողովի նախագահի և քարտուղարի ստորագրություններով և հանձնաժողովի կնիքով:

➤ **բողոքարկելու ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը), եթե գտնում է, որ խախտվել են դիտորդի Ընտրական օրենսգրքով սահմանված իրավունքները,**

Ընտրական հանձնաժողովներ ներկայացված դիմումը պետք է ստորագրված լինի, ներառի դիմողի անունը, ազգանունը, հասցեն, տրման ամսաթիվը (կարող է ներառել նաև դիմումատուի հեռախոսահամարը, էլեկտրոնային փոստի հասցեն): Դիմումում պետք է սահմանված լինի դիմումատուի պահանջը, բերված լինեն հիմնավորումները, իսկ հնարավոր ապացույցները պետք է կցված լինեն դիմումին:

Եթե դիմումը ներկայացվում է ներկայացուցչի միջոցով, ապա պետք է ներկայացվի նաև օրենքով սահմանված կարգով տրված լիազորագիր:

Դիտորդի կողմից ներկայացված դիմումներին կից պետք է ներկայացվի դիտորդի կարգավիճակը հավաստող փաստաթղթի (սահմանված նմուշի վկայականի) պատճենը:

- ազատ տեղաշարժվելու քվեարկության սենյակում՝ քվեաթերթիկների, քվեարկության ծրարների, ընտրողների ցուցակների, տեխնիկական սարքավորման ու քվեատուփի դիտարկման համար,
- հրապարակայնորեն, այդ թվում՝ զանգվածային լրատվության միջոցներով հայտնելու կարծիք, անելու հայտարարություն՝ ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման վերաբերյալ,
- պահանջելու, որ իր գնահատականն արձանագրվի տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում, եթե դիտորդը համարում է, որ քվեարկության նախապատրաստման, քվեարկության և արդյունքների ամփոփման ընթացքում կատարվել է Ընտրական օրենսգրքով նախատեսված կարգի խախտում:

Դիտորդների բոլոր եզրահանգումների համար պետք է հիմք հանդիսանան իրենց անձնական դիտարկումները:

Դիտորդներն իրենց անձնական դիտարկումները կարող են ներկայացնել ընտրական հանձնաժողովներին դիտորդական առաքելության զեկույցի միջոցով:

Դիտորդի՝ Ընտրական օրենսգրքով սահմանված, իրավունքների որևէ սահմանափակում չի թույլատրվում բացառությամբ Ընտրական օրենսգրքով սահմանված դեպքերի:

1. Դիտորդը կարող է հեռացվել ընտրական հանձնաժողովի նիստից, իսկ քվեարկության օրը՝ տեղամասային կենտրոնից, եթե՝

- աջակցում է ընտրություններին մասնակցող որևէ կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի,
- խախտում է Ընտրական օրենսգրքի պահանջներն այն եղանակով, որն էապես խաթարում է ընտրական հանձնաժողովի բնականոն աշխատանքը կամ քվեարկության բնականոն ընթացքը:

Դիտորդին ընտրական հանձնաժողովի նիստից, իսկ քվեարկության օրը՝ տեղամասային կենտրոնից, հեռացնելու մասին որոշումն ընդունվում է ընտրական հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն **2/3**-ով:

2. Եթե քվեարկության սենյակում գտնվող դիտորդների, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչների թիվն այնքան է, որ ակնհայտորեն խաթարում է քվեարկության բնականոն ընթացքը, ապա տեղամասային ընտրական հանձնաժողովն իրավասու է սահմանելու քվեարկության սենյակում միաժամանակյա գտնվելու իրավունք ունեցող դիտորդների և զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչների առավելագույն թիվը:

Որոշումն ընդունվում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն **2/3**-ով:

Որոշումը պետք է համապատասխանի համաչափության սկզբունքին, և, ամեն դեպքում, այդ որոշմամբ սահմանված թիվը չի կարող նվազ լինել 15-ից:

Այդ սահմանափակումը չի տարածվում՝

- այցելուների,
- միջազգային դիտորդների,
- հեռարձակում իրականացնող հեռուստառադիո-ընկերությունների ներկայացուցիչների վրա:

Դիտորդին տեղամասային կենտրոնից կամ ընտրական հանձնաժողովի նիստերից դուրս հրավիրելու դեպքում ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում կատարվում է համապատասխան գրառում՝ նշելով պատճառները:

Դիտորդն իրավունք չունի՝

- միջամտելու ընտրական հանձնաժողովի աշխատանքներին,
- միջամտելու ընտրական հանձնաժողովի կողմից որոշումների ընդունմանը,
- միջամտելու քվեարկության ընթացքին,
- օգնելու ինքնուրույն քվեարկելու հնարավորություն չունեցող ընտրողին,
- իրականացնելու քարոզչություն,
- ընտրական հանձնաժողովի անդամներին տալու ցուցումներ, ներկայացնելու պահանջներ,
- դրսևորելու միջազգային իրավունքի, Ընտրական օրենսգրքի նորմերին և դիտորդների վարքագծի կանոններին հակասող վարքագիծ:

Դիտորդը պարտավոր է՝

- իր իրավունքներն իրականացնելիս լինել
 - ✓ անկողմնակալ,
 - ✓ չեզոք,
- հրապարակայնորեն որևէ կանխակալ դիրքորոշում չարտահայտել կամ նախապատվելի վերաբերմունք չդրսևորել՝
 - ✓ իշխանության կամ ընդդիմության,
 - ✓ թեկնածուների,
 - ✓ ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունների, կուսակցությունների դաշինքների հետ կապված որևէ հարցի նկատմամբ,
- գրանցվել ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում ընտրական հանձնաժողովի նիստերին, ինչպես նաև քվեարկության ընթացքում՝ քվեարկության սենյակում ներկա գտնվելու համար,
- տեսանելի ձևով կրել վկայականը,
- պահպանել Ընտրական օրենսգրքի պահանջները,
- պահպանել դիտորդների վարքագծի կանոնները, որոնք պետք է համապատասխանեն ընտրությունների դիտարկման միջազգային սկզբունքներին և Ընտրական օրենսգրքի կանոնակարգումներին:

ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ ԵՎ ԱՆՑԿԱՑՈՒՄԸ

ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽՈՐԴ ՕՐԸ

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը.

✓ վիճակահանությամբ բաշխում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամի անհատական կնիքները.

✓ հարյուրական փաթեթներով առանձնացնում է քվեաթերթիկները և քվեարկության ծրարները.

✓ կահավորում է քվեարկության սենյակը: Կահավորումը պետք է ավարտի մինչև ժամը 24.00-ն:

ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ՕՐԸ

Մինչև տեղամասային կենտրոնի բացումը ժամը 7:00-8:00 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովում իրականացվում են հետևյալ գործողությունները.

- իրականացվում է վիճակահանություն հանձնաժողովի անդամների գործառույթներն ու դրանց հերթափոխը որոշելու համար,
- ստուգվում է տեխնիկական սարքավորումների աշխատանքը: Մասնագետը մուտքագրում է ընտրական տեղամասի նույնականացման տվյալները և տպում է տվյալ տեխնիկական սարքավորման միջոցով գրանցված ընտրողների բացակայությունը հավաստող տեղեկանք, որը ստանձվում է գրանցամատյանում,
- հանձնաժողովի յուրաքանչյուր անդամին հանձնվում է նախորդ օրվա վիճակահանությամբ իրեն տրամադրված անհատական կնիքը,
- գրանցամատյանում կնիք դնելով՝ հայտարարվում է հանձնաժողովի կնիքի համարը,

- քվեաթերթիկները և քվեարկության ծրարները հանձնվում են քվեաթերթիկներ և քվեարկության ծրարներ հատկացնող հանձնաժողովի անդամին (անդամներին),
- ընտրողների ցուցակները հանձնվում են ընտրողների գրանցման համար պատասխանատու հանձնաժողովի անդամին (անդամներին),
- հարյուր ինքնասունձվող դրոշմանիշ հատկացվում է ինքնասունձվող դրոշմանիշ փակցնող և քվեատուփի համար պատասխանատու հանձնաժողովի անդամին:

ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ժամը 8:00-ին ընտրական տեղամասը հայտարարվում է բացված և թույլատրվում է ընտրողների մուտքը քվեարկության սենյակ:

Ընտրողը քվեարկությանը մասնակցում է անձամբ. լիազորված քվեարկությունն արգելվում է:

1. Ընտրողների ինքնության ստուգում և նույնականացում տեխնիկական սարքավորման միջոցով

Քվեարկությանը ներկայացած յուրաքանչյուր ընտրող պետք է գրանցվի:

Ընտրողը մոտենում է մասնագետին և ներկայացնում անձը հաստատող փաստաթուղթը:

Երևանի ավագանու ընտրությունների ժամանակ ընտրողի համար անձը հաստատող փաստաթուղթ է համարվում՝

- ✓ նույնականացման քարտը,
- ✓ կենսաչափական անձնագիրը,
- ✓ ոչ կենսաչափական անձնագիրը,
- ✓ անձնագրին կամ նույնականացման քարտին փոխարինող ժամանակավոր փաստաթուղթը՝ տրված լիազոր մարմնի կողմից,

օտարերկրյա քաղաքացիների համար՝

- ✓ Հայաստանի Հանրապետությունում օրինական բնակությունը հավաստող ժամանակավոր կացության քարտը,
- ✓ մշտական կացության քարտը,
- ✓ Հայաստանի Հանրապետության հատուկ անձնագիրը,
- ✓ **Ռուսաստանի Դաշնության քաղաքացիների համար նաև ՌԴ քաղաքացիությունը հավաստող անձնագիրը՝** Երևան համայնքի պետական ռեգիստրում հաշվառման վերաբերյալ նշումով,

քաղաքացիություն չունեցող անձանց համար՝

- ✓ Հայաստանի Հանրապետությունում մշտապես բնակվող քաղաքացիություն չունեցող անձի կացության վկայականը,
- ✓ ժամանակավոր կացության քարտը,
- ✓ մշտական կացության քարտը,
- ✓ Հայաստանի Հանրապետության հատուկ անձնագիրը,

փախստական ճանաչված անձանց համար՝

- ✓ կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթուղթը:

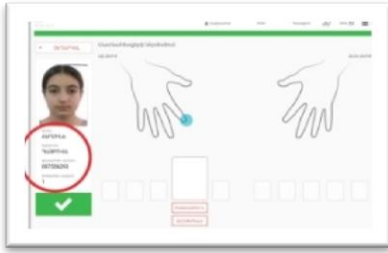

ՄԱՍՆԱԳԵՏԸ ՍՏՈՒԳՈՒՄ Է ԸՆՏՐՈՂԻ ԻՆՔՆՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎԱԾ ՓԱՍՏԱԹՂԹՈՒՄ ԱՌԿԱ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻ ՄԻՋՈՑՈՎ

Եթե ընտրողը ներկայացրել է **ԱՅԼ ԱՆՁԻ ԱՆՁԸ ՀԱՍՏԱՏՈՂ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ**, ապա մասնագետն այդ մասին տեղեկացնում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահին: Հանձնաժողովի նախագահը նման դեպքում քվեարկության սենյակ է հրավիրում ոստիկանության ծառայողներին, որոնք ձեռնարկում են օրենքով սահմանված միջոցներ:

ՄԱՍՆԱԳԵՏԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎԱԾ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԸ ՆԵՐՄՈՒԾՈՒՄ Է ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՍԱՐՔԱՎՈՐՄԱՆ ՄԵՋ

ԱՅՆ ԴԵՊՔՈՒՄ, ԵՐԲ ԷԿՐԱՆԻՆ ՀԱՅՏՆՎՈՒՄ Է ԿԱՆԱԶ ՆՇԱՆ

I. ընտրողը ներմուծում է իր մատնահետքը: Մատնահետքը ներմուծելու անհնարինության դեպքում մատնահետքի ներմուծման քայլը բաց է թողնվում:

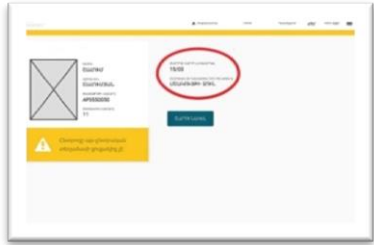
II. Դրանից հետո տեխնիկական սարքավորումը տպում է ընտրողների ցուցակում ընտրողի հերթական համարը, ազգանունը, անունը, անձը հաստատող փաստաթղթի համարը, քվեարկության կտրոնի հերթական համարը, իսկ թվային շտեմարանում առկա լինելու դեպքում՝ նաև ընտրողի լուսանկարը պարունակող քվեարկության կտրոն:

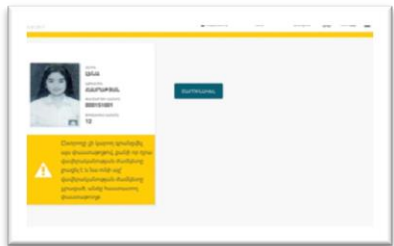
III. Մասնագետը տպված քվեարկության կտրոնը ընտրողի անձը հաստատող փաստաթղթի հետ վերադարձնում է ընտրողին:

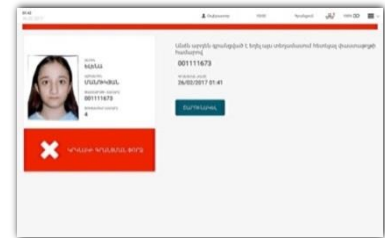
Եթե ընտրողը գրանցված չէ տվյալ ընտրական տեղամասի ընտրողների ցուցակում, ապա էկրանին հայտնվում է **դեղին նշան**, իսկ եթե տեխնիկական սարքավորման մեջ առկա է տեղեկատվություն, ապա նաև այն ընտրական տեղամասի համարը, որի ցուցակում է ընդգրկված այդ ընտրողը: Նշված դեպքում ընտրողը դուրս է հրավիրվում քվեարկության սենյակից:

Եթե ընտրողն ունի մեկ այլ վավերական փաստաթուղթ, ապա էկրանին հայտնվում է **դեղին նշան** հետևյալ ծանուցմամբ՝ «Ընտրողը չի կարող գրանցվել այս փաստաթղթով, քանի որ դրա վավերականության ժամկետը լրացել է, և նա ունի այլ՝ վավերականության ժամկետը չլրացած, անձր հաստատող փաստաթուղթ»:

Եթե ընտրողն իր անձր հաստատող որևէ փաստաթղթով արդեն իսկ մասնակցել է քվեարկությանը, էկրանին հայտնվում է **կարմիր նշան**, ապա մասնագետը տեղեկացնում է հանձնաժողովի նախագահին, և հանձնաժողովի նախագահը քվեարկության սենյակ է հրավիրում ոստիկանության ծառայողներին, որոնք ձեռնարկում են օրենքով սահմանված միջոցներ:

2. Ընտրողների գրանցումն ընտրողների ցուցակում

Ընտրողը մոտենում է ընտրողների գրանցումն իրականացնող հանձնաժողովի համապատասխան անդամին:

Ընտրողների գրանցումն իրականացնող հանձնաժողովի անդամն ընտրողից վերցնում է քվեարկության կտրոնը, ընտրողների ցուցակում գտնում է ընտրողի տողը, ընտրողը ստորագրում է իր տվյալների դիմաց՝ ընտրողի ստորագրության համար նախատեսված սյունակում, և հանձնաժողովի անդամն իր անհատական կնիքն է դնում համապատասխան սյունակում, որից հետո անհատական կնիքով կնքում քվեարկության կտրոնը և այն փոխանցում ընտրողին:

3. Քվեաթերթիկ և քվեարկության ծրար ստանալը

Քվեաթերթիկների և քվեարկության ծրարների տրամադրման համար պատասխանատու հանձնաժողովի անդամն ընտրողին տրամադրում է Երևանի ավագանու ընտրություններին մասնակցող յուրաքանչյուր կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի մեկական քվեաթերթիկ և քվեարկության մեկ ծրար:

Ընտրողը չի կարող հրաժարվել բոլոր քվեաթերթիկները ստանալուց:

4. Քվեարկություն

Ստանալով քվեաթերթիկները և քվեարկության ծրարը, ընտրողն անցնում է քվեարկության խցիկ՝ քվեարկելու:

Ընտրողն ընտրություններին մասնակցող կուսակցություններից, կուսակցությունների դաշինքներից որևէ մեկին ընտրում է այդ կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի քվեաթերթիկը քվեարկության ծրարի մեջ դնելու միջոցով:

Քվեաթերթիկն առանց ծալելու դնում է քվեարկության ծրարի մեջ:

Զօգտագործված քվեաթերթիկները գցվում են քվեարկության խցիկում տեղադրված առանձին տուփի մեջ:

*Ինքնուրույն քվեարկելու հնարավորություն չունեցող ընտրողն իրավունք ունի հանձնաժողովի նախագահին տեղեկացնելուց հետո քվեարկության խցիկ հրավիրելու այլ անձի, որը չպետք է լինի **ընտրական հանձնաժողովի անդամ, վարահված անձ, դիպորդ, զանգվածային լրատվության միջոցի ներկայացուցիչ, այցելու:***

Անձն իրավունք ունի օգնելու ինքնուրույն քվեարկելու հնարավորություն չունեցող միայն 1 ընտրողի:

Ինքնուրույն քվեարկելու հնարավորություն չունեցող ընտրողին օգնող անձի տվյալները գրառվում են տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում:

Քվեարկելուց անմիջապես հետո **ԸՆՏՐՈՂԸ՝**

- մոտենում է քվեատուփի մոտ ինքնաստանձվող դրոշմանիշ փակցնող և քվեատուփի համար պատասխանատու անդամին,
- նրան է հանձնում քվեարկության կտրոնը:

5. Քվեատուփի մոտ

Ինքնաստանձվող դրոշմանիշ փակցնող և քվեատուփի համար պատասխանատու հանձնաժողովի **ԱՆԴԱՄԸ՝**

- ստուգում է կտրոնը (կարող է ստուգել նաև ընտրողի անձը հաստատող փաստաթուղթը),
- առանց քվեարկության ծրարն ընտրողից վերցնելու քվեարկության ծրարի կտրվածքի միջով քվեաթերթիկին է փակցնում ինքնաստանձվող դրոշմանիշը,
- բացում է քվեատուփի ճեղքը և ընտրողին հնարավորություն է ընձեռում քվեարկության ծրարը գցելու քվեատուփի մեջ:

Եթե ընտրողը չի ներկայացնում քվեարկության կտրոն, ապա ինքնաստանձվող դրոշմանիշ փակցնող և քվեատուփի համար պատասխանատու անդամը տեղեկացնում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահին, որն ընտրողից վերցնում է քվեարկության ծրարը, անհապաղ մարում է՝ առանց ծրարի պարունակությունն ստուգելու:

Ընտրողն իրավունք չունի տեղամասային կենտրոնում հայտարարելու, թե ինչպես է քվեարկել:

Քվեարկելուց հետո ընտրողն անհապաղ պետք է դուրս գա քվեարկության սենյակից:

ՏԵՂԱՄԱՍԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ՓԱԿՈՒՄԸ

Ժամը 20:00 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը հայտարարում է քվեարկության ավարտի մասին և

- արգելում է ընտրողների մուտքը քվեարկության սենյակ,
- քվեարկության սենյակում գտնվող ընտրողներին քվեարկելու հնարավորություն է տալիս,
- փակում է քվեատուփի ճեղքը,
- փակում է տեղամասային կենտրոնը:

ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄԸ

Մինչև քվեատուփը բացելը տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը՝

- **փաթեթավորում է** հանձնաժողովի անդամների անհատական կնիքները, փաթեթը կնքվում և տեղադրվում է պարկում,
- **հաշվում է** ընտրողների ցուցակում ընտրողների ստորագրությունների հիման վրա քվեարկության մասնակիցների ընդհանուր թիվը,
 - առկայության դեպքում **առանձին հաշվում է նաև** քվեարկության օրն ընտրական տեղամասում կազմված լրացուցիչ ցուցակում առկա ստորագրությունների թիվը:

Ընտրողների ցուցակները տեղադրվում են առանձին պարկում:

➤ Եթե տեխնիկական սարքավորումն անխափան աշխատել է քվեարկության ընթացքում, ապա տեխնիկական սարքավորման միջոցով տպում է տեղեկանք, որի մեկ օրինակը, ստորագրված տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի կողմից և կնքված հանձնաժողովի կնիքով, տեղադրվում է պարկում,

➤ տեղեկանքի մեկական օրինակ՝ ստորագրված տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի կողմից և կնքված հանձնաժողովի կնիքով, ըստ պահանջի տրամադրվում է ամփոփման նիստին ներկա գտնվող թեկնածուներին, դիտորդներին և ընտրություններին մասնակցող կուսակցության մեկական վստահված անձի,

➤ **հաշվում է** ընտրողներից ստացված տեխնիկական սարքավորման միջոցով տպված քվեարկության կտրոնները, փաթեթավորում, փաթեթները կնքում և տեղադրում է պարկում:

➤ **հաշվում է** ընտրողներից ստացված համարակալված քվեարկության կտրոնները, փաթեթավորում, փաթեթները կնքում և տեղադրում է պարկում,

➤ **հաշվում է** չօգտագործված ինքնաստանձվող դրոշմանիշերը, փաթեթավորում, փաթեթը կնքում և տեղադրում է պարկում,

➤ **հաշվում է** չօգտագործված համարակալված քվեարկության կտրոնները, փաթեթավորում, փաթեթը կնքում և տեղադրում է պարկում,

➤ **առանց հաշվելու փաթեթավորում է** չօգտագործված քվեաթերթիկները և սահմանված կարգով ներկայացնում ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով:

ՔՎԵԱԹԵՐԹԻՎՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿԱՎՈՐՈՒՄԸ

Հանձնաժողովի նախագահը

- բացում է քվեատուփը,
- քվեատուփից հանում է քվեարկության մեկ ծրար,
- քվեարկության ծրարից հանում է քվեաթերթիկը,
- **հայտարարում է քվեաթերթիկի՝**
 - ✓ սահմանված կամ չսահմանված նմուշի լինելու մասին,
 - ✓ վավեր կամ անվավեր լինելու մասին:

Վավեր քվեաթերթիկի դեպքում հայտարարում է

կուսակցության կամ կուսակցությունների դաշինքի անվանումը, որի օգտին է քվեաթերթիկը:

Բոլոր կուսակցությունների, կուսակցությունների դաշինքների քվեաթերթիկները տեսակավորելուց հետո յուրաքանչյուր կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի կողմ քվեարկած քվեաթերթիկները փաթեթավորվում են առանձին փաթեթներում:

Հիմք ընդունելով կատարված հաշվարկները և գրանցամատյանում արձանագրված տվյալները՝ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը կազմում է տեղամասում քվեարկության արդյունքների արձանագրություն:

Արձանագրության կազմումը հանձնաժողովը պետք է ավարտի քվեարկության ավարտից **12 ժԱՄ** հետո:

Արձանագրությունը կազմվում է 4 օրինակից.

- ✓ **1 օրինակը** փակցվում է տեղամասային կենտրոնում՝ ընտրողների ցուցակների կողքին,
- ✓ **1 օրինակը** տեղադրվում է ընտրական փաստաթղթերի պարկում,
- ✓ **2 օրինակը** ներկայացվում է ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով:

Արձանագրությունը **ՍՏՈՐԱԳՐՈՒՄ ԵՆ** հանձնաժողովի նախագահը, քարտուղարը և անդամները, **ԿՆՔՈՒՄ Է** հանձնաժողովի նախագահը:

Քվեարկության ավարտից հետո ոչ ուշ, քան 14 ժամվա ընթացքում ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով են ներկայացվում ընտրական փաստաթղթերը և պարագաները:

Ընտրական փաստաթղթերն ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով են տեղափոխվում ոստիկանության ծառայողների ուղեկցությամբ: Դիտորդները կարող են իրենց միջոցներով ուղեկցել ընտրական փաստաթղթերը տեղամասային ընտրական հանձնաժողովից ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով տեղափոխող մեքենան:

ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՏԵՂԱՄԱՍԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՍՏԱՆԱԼՈՒՑ ՀԵՏՈ

Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովում ստուգվում է ընտրական տեղամասերում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունը կազմելու վավերականությունը, իսկ թվաբանական սխալների առկայության դեպքում՝ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը և քարտուղարը վերացնում են այդ սխալները՝ ուղղումները վավերացնելով իրենց ստորագրություններով:

Ելակետային տվյալների փոփոխություն չի կատարվում: Ելակետային են տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի կողմից հատ-հատ հաշվելու միջոցով ստացված տվյալները:

Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը պարբերաբար, բայց ոչ ուշ, քան **3 ժԱՄԸ** մեկ, տպում է քվեարկության արդյունքների աղյուսակավորումը:

Ընտրական տեղամասերում քվեարկության արդյունքների արձանագրությունների տվյալների մուտքագրումը համակարգիչ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովն ավարտում է քվեարկության ավարտից հետո՝ ոչ ուշ, քան **20 ժԱՄՎԱ** ընթացքում:

Ընտրական հանձնաժողովի նիստին ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց պահանջով նրանց տրվում է ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի սպասարկման տարածքում քվեարկության արդյունքների աղյուսակավորման մեկ օրինակ՝ վավերացված հանձնաժողովի նախագահի (տեղակալի) և քարտուղարի ստորագրություններով ու հանձնաժողովի կնիքով:

Երևանի ավագանու ընտրությունների ժամանակ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովն ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների արձանագրության մեկ օրինակը քվեարկության ավարտից **24 ժԱՄ** հետո ներկայացնում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով:

ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովներից ստացված ընտրական տեղամասերում քվեարկությունների արդյունքների հիման վրա քվեարկության ավարտից ոչ ուշ, քան **24 ԺԱՄ ՀԵՏՈ**, ամփոփում է Երևանի ավագանու ընտրության քվեարկության նախնական արդյունքները, արձանագրությամբ վավերացնում դրանք:

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ քվեարկության օրվանից հետո՝ 7-րդ օրը, հիմք ընդունելով ընտրական տեղամասերում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունները, վերահաշվարկի արդյունքները, քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ ընդունած որոշումները, կազմում է արձանագրություն՝ քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ:

* * *

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նորմատիվ և անհատական որոշումները տեղադրված են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համացանցային կայքում

www.elections.am:

Դիտորդների վարքագծի կանոններ սահմանող միջազգային կազմակերպությունների փաստաթղթեր¹

1. Ընտրությունների միջազգային դիտարկման սկզբունքների հռչակագիր և ընտրությունների ընթացքում միջազգային դիտորդների վարքագծի կանոններ²

https://www.ndi.org/sites/default/files/1923_declaration_10270_5_arm_0.pdf (հայերեն)

<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/declaration-of-principles-for-international-election-observation.pdf> (անգլերեն)

2. ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ

<https://www.osce.org/files/f/documents/a/1/322891.pdf> (անգլերեն)

3. ԵԱՀԿ խորհրդարանական վեհաժողով

<https://www.oscepa.org/ru/dokumenty/election-observation/election-observation-reports/documents/1338-code-of-conduct-for-osce-observers-eng/file> (անգլերեն)

4. ԵՄ ընտրությունների դիտորդների վարքագծի կանոններ

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/code_of_conduct_for_eu_election_observers.pdf (անգլերեն)

5. Ընտրությունների միջազգային դիտորդների ուղեցույց՝ ընդունված ԱՊՀ միջխորհրդարանական վեհաժողովի կողմից

Руководство для международных наблюдателей за выборами: Изданное Межпарламентской ассамблеей СНГ

<https://iacis.ru/public/upload/files/1/315.pdf> (ռուսերեն)

¹ Ներկայացված ցանկն ամբողջական չէ:

² Հռչակագիրը ընդունվել է 2005թ. հոկտեմբերի 27-ին ՄԱԿ-ի կողմից

